

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-735861-I/13/KM

00-090 Warszawa   Tel. centr. 22 551 77 00
Al. Solidarności 77   Fax 22 827 64 53

Warszawa, 1. VII. 2013

Pan

Jarosław Duda

Pełnomocnik Rządu ds.

Osób Niepełnosprawnych

ul. Nowogrodzka 1/3/5

00-513 Warszawa

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. *o języku migowym i innych środkach komunikowania się* (Dz. U. Nr 209, poz. 1243 ze zm.), osoby doświadczające trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, a także członkowie ich rodzin oraz osoby mające stały kontakt z osobami uprawnionymi, mogą korzystać z wybranej przez siebie formy szkolenia polskiego języka migowego (PJM), systemu językowo-migowego (SJM) lub sposobów komunikowania się osób głuchoniewidomych (SKOGN). Zgodnie z ustawą koszt takiego szkolenia może zostać dofinansowany ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na wniosek uprawnionych osób.

W 2012 r. PFRON przeznaczył na dofinansowanie kosztów takich szkoleń 225719,61 zł. Jak wynika z otrzymanego przeze mnie zestawienia, ponad 70% wniosków, na jakie zostały przekazane środki, dotyczyło nauki systemu językowo-migowego, co wpływa na rozpowszechnianie znajomości SJM wśród osób mających kontakt z Głuchymi, mimo że większość osób niesłyszących posługuje się polskim językiem migowym. Dużym problemem w Polsce jest częstsza znajomość SJM niż PJM wśród nauczycieli niesłyszących dzieci, co stanowi barierę w osiągnięciu przez uczniów najwyższego możliwego poziomu wykształcenia, a przekazywanie przez PFRON większości środków na szkolenia SJM utrwała taki stan rzeczy.

Polski język migowy jest naturalnym językiem osób Głuchych. Edukacja dzieci niesłyszących jest najbardziej efektywna, gdy odbywa się w systemie dwujęzycznym, w którym pierwszym językiem jest polski język migowy, a drugim język polski w formie pisemnej. Kształcenie w takim systemie zapewnia osobom Głuchym możliwość osiągnięcia wysokiego poziomu wykształcenia i odpowiednich kwalifikacji niezbędnych do wykonywania wybranego zawodu. Należy podkreślić, że w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, a także innych krajach odchodzi się od nauczania dzieci Głuchych w systemie języka migowego na rzecz narodowych języków migowych. Rzecznik Praw Obywatelskich od dawna postuluje wprowadzenie do podstawy programowej polskiego języka migowego oraz dwujęzycznej edukacji dzieci niesłyszących, gdzie pierwszym językiem byłby PJM (por. *Równe szanse w dostępie do edukacji osób z niepełnosprawnościami. Analiza i zalecenia*, Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich 2012, nr 7, s. 61-72).

Niezbędne jest także zwrócenie uwagi na przepisy Konwencji ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (Dz. U. poz. 1169), ratyfikowanej przez Polskę w dniu 6 września 2012 r. Obowiązkiem państwa wynikającym z art. 24 ust. 3 lit. b tej Konwencji jest podejmowanie odpowiednich środków w celu ułatwiania nauki języka migowego i popierania tożsamości językowej społeczności osób Głuchych. W mojej ocenie, w rozumieniu Konwencji, za język migowy może być uznany wyłącznie polski język migowy, który jest kompletnym systemem językowym. System językowo-migowy jest metodą komunikowania się opartą na mowie (w języku polskim fonicznym), wspomagany znakami migowymi daktylografią (czyli miganiem liter), nie jest to więc odrębny język. Z uwagi na używaną w SJM gramatykę, skutkiem porozumiewania się systemem językowo-migowym jest nieodpowiednia znajomość języka polskiego, a w konsekwencji pogłębiające się wyłączenie osób Głuchych z życia społecznego.

Mam świadomość, że PFRON finansuje szkolenia języka migowego lub systemu językowo-migowego zgodnie z wpływającymi wnioskami, tzn. że to od wnioskodawcy zależy wybór szkolenia w PJM lub SJM. Należy jednak podkreślić, że sposób finansowania z Funduszu nie powinien być wyłącznie odzwierciedleniem wpływających wniosków, wręcz przeciwnie, wybór finansowania konkretnego szkolenia jest

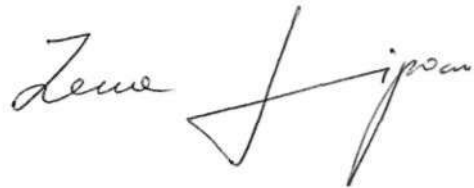
czynnikiem, poprzez który państwo ma możliwość kształtowania znajomości polskiego języka migowego wśród osób Głuchych, ich rodzin oraz osób mających z nimi stały kontakt. Ponadto, wybór szkolenia SJM, zamiast PJM, jest często determinowany ofertą kursów proponowaną przez ośrodki szkoleniowe. W konsekwencji uczestnicy wybierają naukę PJM lub SJM kierując się dostępnymi w ich okolicy kursami, nie zaś realnymi potrzebami osób Głuchych. Uczestnikami szkoleń są bardzo często nauczyciele niesłyszących dzieci. Opanowanie przez nich systemu językowo-migowego, zamiast polskiego języka migowego, nie służy późniejszej komunikacji z uczniem i nie gwarantuje najwyższego rozwoju dziecka. Państwa-Strony Konwencji o Prawach Osób Niepełnosprawnych zobowiązały się tymczasem do prowadzenia edukacji dzieci niesłyszących w językach najbardziej odpowiednich dla danej jednostki oraz w środowiskach umożliwiających maksymalny rozwój intelektualny i społeczny. Z tego względu niezbędne jest podejmowanie działań, które doprowadzą do powszechnej znajomości wśród nauczycieli niesłyszących uczniów polskiego języka migowego, co ułatwi wprowadzenie edukacji dwujęzycznej, a przez to proces kształcenia dzieci Głuchych doprowadzi do wypełnienia przez Polskę części wymogów nałożonych przez Konwencję.

Należy podkreślić, że Rzecznik nie neguje potrzeby finansowania kursów SJM. Osoby posługujące się tym systemem nie mogą bowiem pozostać bez wsparcia. Jednak proporcje w dofinansowaniu kursów powinny być odwrotne niż obecnie, tzn. środki Funduszu powinny być przeznaczane w większej części na szkolenia polskiego języka migowego. W mojej ocenie należy zorganizować system finansowania w sposób, który będzie zachęcał do składania wniosków o dofinansowanie kursów PJM. Odpowiedni system mógłby także zachęcić ośrodki szkoleniowe do organizowania w pierwszej kolejności kursów PJM. Z tego względu niezbędne jest rozważenie zmodyfikowania zasad finansowania tak, aby promowany był wybór szkolenia PJM przez osoby uprawnione, a także uprzywilejowane zorganizowanie kursu PJM.

Jednocześnie z uzyskanych przeze mnie informacji wynika, że środki PFRONu są przeznaczane na kursy na poziomie podstawowym, które umożliwiają komunikację z osobami niesłyszącymi. Z sygnałów docierających do mnie ze środowisk osób Głuchych wynika, że brakuje w Polsce profesjonalistów, którzy posługiwaliby się

polским językiem migowym w sposób biegły, umożliwiającą pełnienie funkcji tłumacza. Z tego względu niezbędne jest wprowadzenie takich zmian do systemu finansowania, który będzie zachęcał ośrodki szkoleniowe do prowadzenia kursów polskiego języka migowego także na poziomie zaawansowanym.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska na temat poruszonych w piśmie problemów, a ponadto -jeśli Pan Minister podziela moją ocenę - o podjęcie działań w celu wprowadzenia odpowiednich zmian w systemie dofinansowania szkoleń polskiego języka migowego, tak aby służył promowaniu znajomości PJM, a także zmian, które doprowadzą do organizacji większej ilości kursów PJM na poziomie, który po ukończeniu pozwala na podjęcie się wykonywania zadań związanych z profesjonalnym tłumaczeniem.

Do wiadomości:

Pan dr Wojciech Skiba
Prezes Zarządu Państwowego Funduszu
Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
al. Jana Pawła II 13
00-828 Warszawa